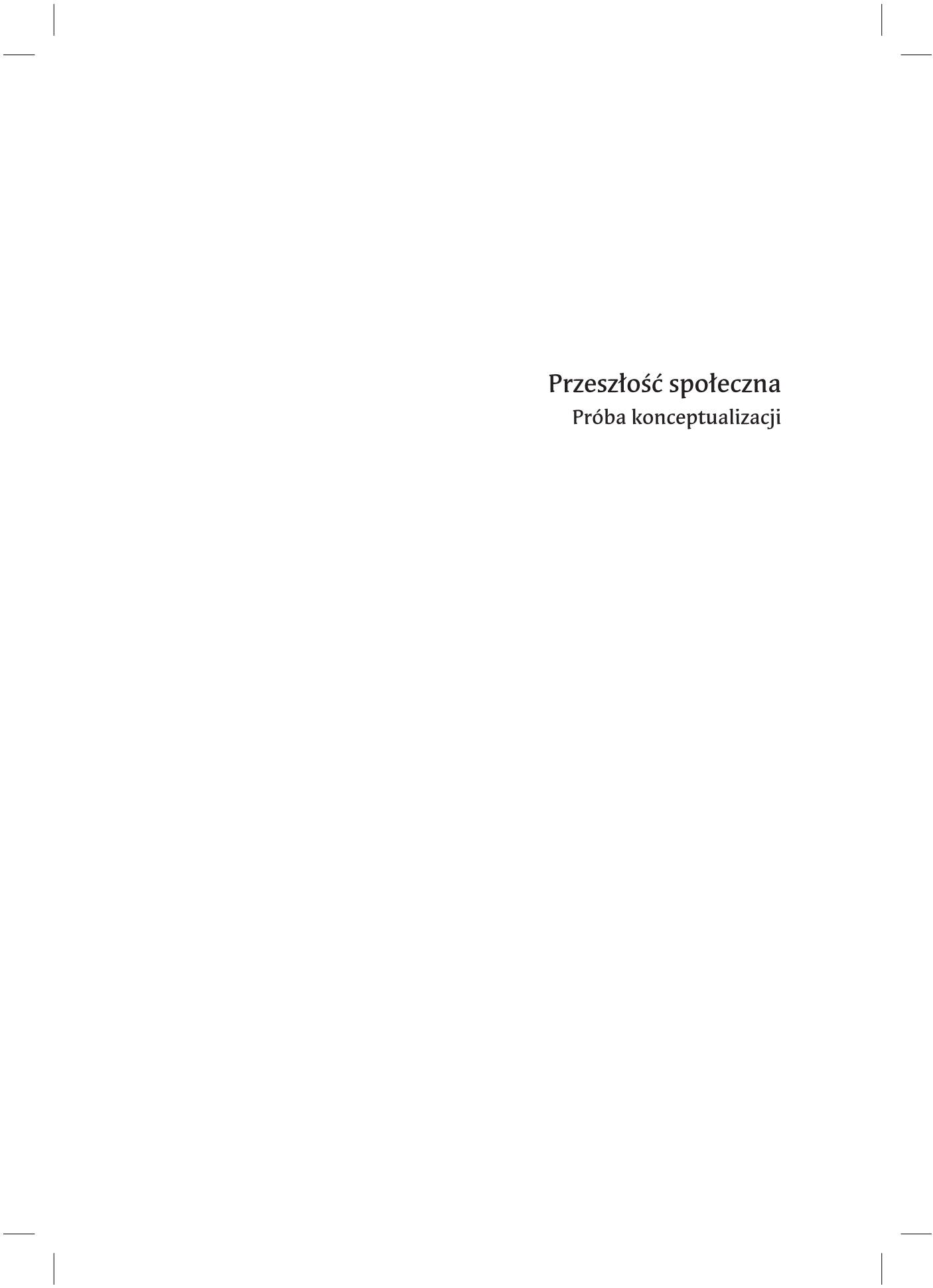

Przeszłość społeczna
Próba konceptualizacji

PUBLIKACJA PRZYGOTOWANA
PRZEZ KOMISJĘ ANTROPOLOGII PRADZIEJÓW I ŚREDNIOWIECZA
DZIAŁAJĄCĄ PRZY KOMITECIE NAUK PRA- I PROTOHISTORYCZNYCH PAN

KOMITET REDAKCYJNY:
ARKADIUSZ MARCINIAK — PRZEWODNICZĄCY
JAN MICHAŁ BURDUKIEWICZ
DOROTA CYNGOT
HANNA KOWALEWSKA-MARSZAŁEK
FRANCISZEK M. STĘPNIOWSKI
STANISŁAW TABACZYŃSKI
ANNA ZALEWSKA

Przeszłość społeczna

Próba konceptualizacji

Redakcja: Stanisław Tabaczyński, Arkadiusz Marciniak,
Dorota Cyngot, Anna Zalewska

Wydawnictwo Poznańskie • Poznań 2012

© Copyright by Autorzy, 2012
© Copyright by Wydawnictwo Poznańskie Sp. z o.o., Poznań 2012

Redakcja: Roman Bąk

Projekt okładki: Teresa Murak, Dariusz Wyczółkowski
Rzeźba: Teresa Murak, Chrystus Pantokrator 2010, Centrum Rzeźby Orońsko;
materiał: żeliwo, piasek; wym. średnica 2 m
Fotografia: Dariusz Zgutka

Komputerowe opracowanie okładki: Jacek Dudek

Praca współfinansowana ze środków PAN — Komisji Archeologicznej przy Oddziale
Poznańskim PAN oraz Instytutu Archeologii i Etnologii PAN.

Niniejszy projekt został zrealizowany przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej
(Program Kultura 2007-2013). Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów
i Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za umieszczoną w niej zawartość
merytoryczną.

The project has been funded with support from the European Commission
(„Culture” 2007-2013). This publication reflects the views only of the authors,
and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made
of the information contained therein.

DG Edukacja i Kultura

Program „Kultura”

professional
practices &
public outreach

ISBN 978-83-7177-791-2

Wydawnictwo Poznańskie Sp. z o.o.
ul. Fredry 8, 61-701 Poznań,
Sekretariat: tel. +48 61 853-99-10, faks +48 61 853-80-75
Dział handlowy: tel. +48 61 852-38-44
<http://www.wydawnictwopoznanskie.com>
e-mail: sekretariat@wydawnictwopoznanskie.com

WŁADYSŁAW DUCZKO

Akulturacyja. Przypadek Skandynawów epoki wikingów

1. DEFINICJA AKULTURACJI

Zjawisko zmian zachodzących w trakcie bezpośredniej i długotrwałej konfrontacji między populacjami z odmiennymi systemami kulturowymi nazywane jest akulturacją. Pojawia się ono wśród ludzi jednego etnosu osiadłych na obszarze zajmowanym przez inny etnos i jest w swej naturze interakcją dwustronną, inicjującą zmiany tak w kulturze miejscowej, jak i kulturze przybyszy, czasami, u tych ostatnich, doprowadzając do fundamentalnych przekształceń, kończących się asymilacją. Zjawisko akulturacji jest pochodną migracji, czyli przemieszczeń większych grup populacji z jednego obszaru na drugi, zwykle odległy od rodzimego (Burmeister 2000).

2. BADANIA

Studia nad zjawiskiem akulturacji rozpoczęły się w ostatnich dziesięcioleciach XIX wieku, kiedy amerykańscy antropolodzy i socjolodzy zainteresowali się problemami masowej i różnorodnej etnicznie emigracji do USA i zaczęli metodyczne badania zmian zachodzących wśród społeczności imigrantów (Rudmin 2003). Centralnym tematem studiów był problem integracji: w jakich okolicznościach do niej dochodziło, co powodowało jej brak, jakie czynniki ją umożliwiały, a jakie działały hamująco, czy integracja była dążeniem imigrantów, czy uporczywe trzymanie się własnej kultury było tylko reakcją na wrogość miejscowego otoczenia, czy też rezultatem świadomego wyboru. Wśród badaczy pracujących nad tego rodzaju kwestiami zrodziło się pojęcie akulturacji, używane jako narzędzie analityczne pomagające zrozumieć dynamikę zachodzących procesów. Doświadczenia zdobyte w tych badaniach dały do ręki etnologom i antropologom kulturowym efektywny instrument w ich własnych studiach (Berkson 1920; Barnett i in. 1954; Berry 1980; Po-

sern-Zieliński 1993). Pojęcie akulturacji weszło także, w sposób bardziej ograniczony, do historii i archeologii — nauk zajmujących się badaniami społeczeństw przeszłości (Gotter 2000; Hägermann i in. 2004). W polskiej archeologii termin „akulturacja” jest znany, ale stosuje się go bardziej jako słowo-klucz niż dobrze rozpracowane i zdefiniowane pojęcie.

3. CZYNNIKI AKTYWNE W PROCESACH AKULTURACJI

Populacje zaangażowane w proces akulturacji reagują na wzajemne kontakty różnymi postawami, których powstawanie warunkuje szereg czynników. Postawa ludności miejscowej — okazywanie wrogości, przychylności, ciekawości czy nawet obojętności — stanowi jeden z ważniejszych czynników działających w trakcie integracji osadników. Takim samym czynnikiem jest obecność władzy nadrzędnej i stopień jej zaangażowania: czy dawała pozwolenia na kolonizację, naruszając, czy też nie, prawa ludności lokalnej, czy przybysze otrzymywali prawo zakupu ziemi, czy zajęli ją siłą, czy doszło do wcześniejszego porozumienia, czy też strony musiały zawierać je już po osadzeniu się obcych, jakie tereny zostały przez osadników zajęte.

Reakcje przybyszy na zastaną sytuację są bardziej skomplikowane. Działają oni pod presją obcych im stosunków społecznych, politycznych i religijnych. W trakcie dostosowywania się do lokalnych warunków, podlegają zmianom niezbędnym do wielostronnego funkcjonowania. Osadnicy muszą zacząć uczyć się języka, aby zróżnicować i pogłębić komunikację z ludnością lokalną, muszą akceptować zwyczaje, których nieprzestrzeganie uniemożliwia pokojowe kontakty, muszą podejmować wiele decyzji o podstawowym znaczeniu, wśród nich te, które dotyczą ich tożsamości. Zachodzące zmiany polegały na eliminowaniu niektórych własnych elementów kulturowych, uznanych za nieadekwatne, i przejmowaniu elementów miejscowych, widzianych jako niezbędne w podtrzymywaniu obopólnych kontaktów.

O złożoności akulturacji świadczy wielość czynników, od których zależała szybkość i głębokość zachodzących zmian. Najważniejsze z tych czynników to:

- różnice w systemach wartości;
- istnienie bliskości kulturowej i językowej z ludnością miejscową;
- intensywność kontaktów;
- podtrzymywanie związków z ojczyzną;
- przybywanie nowych osadników;
- siła oddziaływania pamięci o kraju pochodzenia;
- obecność lub brak obecności rodzin składających się z miejscowych mężczyzn i kobiet;
- liczba grup migrujących i stopień bliskości między nimi;
- atrakcyjność lokalnych wzorów kulturowych;

- natychmiastowe przejście obcej religii;
- poczucie niezbędności dostosowania się do miejscowych wzorów kulturowych, wynikające z inicjalnej sytuacji, mianowicie poczucia konieczności opuszczenia ojczyzny.

Złożona natura procesu akulturacji zachodzącego we wczesnych społeczeństwach wymaga od badających go uczonych dokładności i ostrożności. Wielość czynników mających wpływ na przebieg procesu jest tu wystarczająco duża, żeby w przypadku pominięcia niektórych z nich wyniki badań mogły okazać się bardzo niepewne. Dotyczy to szczególnie archeologów. Źródła kopalne są fragmentami przeszłej rzeczywistości mogącymi działać poznawczo pod warunkiem, że należą do wystarczająco dobrze zbadanej dużej liczby stanowisk pochodzących ze studiowanego okresu. W rozpoznawaniu procesu akulturacji niezbędna jest szczegółowa wiedza dotycząca rodzimej kultury przybyszy, i w równym stopniu wiedza dotycząca kultury miejscowej. Dopiero dysponując taką zespoloną wiedzą, można zacząć zbliżać się do celu, jakim jest zrozumienie zmian dających się zaobserwować w wykopaliskowym materiale. Pełniejsze zrozumienie osiąga się przez studia źródeł narracyjnych, toponomastycznych i językowych — wszędzie tam, gdzie jest to możliwe.

4. PRZYKŁAD WIKIŃSKI

Jednego z ciekawszych przykładów akulturacji dostarcza epoka wikingów, w trakcie której, przez trzy stulecia (poł. VIII — poł. XI w.) nastąpiło rozprzestrzenienie się Skandynawów w wielu miejscach należących do różnych kultur i etnosów. Oprócz najazdów typowo wikińskich — atak, plądrowanie, powrót do ojczyzny — Skandynawowie wcześniej rozpoczęli działalność kolonizacyjną, w której brały udział grupy wojowników, a z czasem całe rodziny. Przypadek wikiński należy do przykładów dobrze zadokumentowanej migracji ludzi o charakterystycznej kulturze, której obecność na obcych terenach, dzięki licznym źródłom pisanim i archeologicznym, można uznać za całkowicie pewną. To ostatnie jest warte podkreślenia wobec podnoszenia wątpliwości w kwestii wartości interpretacji zmian kulturowych przy zastosowaniu teorii migracji (Härke 2003). W przypadku Skandynawów negowanie ich fizycznej obecności na obcych terytoriach musi wynikać albo z niewystarczającej wiedzy o kulturze ludzi Północy, albo z ideologicznie uwarunkowanej postawy badawczej.

4.1. Charakterystyka epoki wikingów

Studia masowych przemieszczeń Skandynawów epoki wikingów pokazują sytuację w różnych częściach Europy, w których najeźdźcy wchodził w kontakty z istniejącymi tam społecznościami, a po osadzeniu się wśród niektó-

rych z nich na stałe stawali się z czasem ich immanentną częścią. Znany jest tylko jeden przypadek, gdy osadnicy skandynawscy, wobec agresywności tubylców i wewnętrznych konfliktów, sami zrezygnowali z kolonizacji i opuścili nowy kraj; ten przypadek to próba kolonizacji Ameryki podjęta przez Islandczyków (Nowa Funlandia).

Ekspansja wikińska powinna być widziana jako ostatni etap przemieszczania się Germanów w Europie po zakończeniu okresu wędrówek ludów (IV-VI w.), epoki, w której Skandynawowie brali czynny udział. Niektóre grupy, na przykład Herulowie, zostawali permanentnie na południu, tylko sporadycznie podtrzymując kontakt z Północą; inne grupy, głównie wojowników, nie pozostawały na terenie Imperium, decydując się zwykle na powrót w rodzinne strony z nabytymi bogactwami. Powracający mieli ze sobą, oprócz zdobyczy, także doświadczenia, które przekazali następnym pokoleniom. Jedno z nich głosiło, że emigracja mogła być efektywnym sposobem rozwiązywania problemów wewnętrznych. Nauka ta została wykorzystana dość szybko przez część ludności we wschodniej Skandynawii. W jeszcze nie zbadanych okolicznościach grupy ludzi ze środkowej Szwecji i wyspy Gotlandii przeniosły się w połowie VII wieku na południowy brzeg Bałtyku, gdzie na okres dwóch stuleci skolonizowały tereny na obszarze obecnej Łotwy.

Duży wpływ na ponowne wzmożenie ruchliwości Skandynawów miało włączenie basenu Morza Bałtyckiego do strefy handlu fryzyjskiego. Jednym z rezultatów zaangażowania się Fryzów było tworzenie emporiów — miejsc, gdzie odbywała się wymiana handlowa oraz produkcja rzemieślnicza. W pierwszej połowie VIII wieku na słowiańskich terenach obecnej Meklemburgii pojawiają się Duńczycy, rozpoczynając działalność handlową w stworzonych przez siebie emporiach. W tym samym czasie Szwedzi intensyfikują swoją działalność handlową na północy Europy Wschodniej, zakładając tam swój pierwszy stały punkt — emporium w Starej Ładodze. Jednocześnie Szwedzi i Gotlandczycy penetrują tereny Prusów w okolicach obecnego Elbląga, gdzie z czasem nad jeziorem Drużno powstaje emporium Truso. Podobne miejsce zostało stworzone przez Duńczyków na Sambii, w miejscowości Kaup-Wiskiauten (obecnie Mohovoe, w Federacji Rosyjskiej).

Duża liczba miejsc interregionalnego handlu spowodowała szerzenie się w Skandynawii wiadomości o bogactwach sąsiadów. Informacje te trafiały na podatny grunt, ponieważ społeczności północne znajdowały się w stanie kryzysu, którego rozwiązanie okazało się bardzo trudne. Natura tego kryzysu jest stale dyskutowana, ale takie elementy jak zmiany demograficzne — wzrost ludności — oraz sztywność istniejących struktur, z progeniturą jako główną zasadą dziedziczenia, powinny być uznane za najważniejsze. To właśnie one doprowadziły do powstania sytuacji, w której część miejscowej ludności zaczęła myśleć o emigracji. Dotyczyło to przede wszystkim generacji młodych, dojrzewających mężczyzn, którzy nie byli absorbowani przez istniejące struktury i którzy szukali wyjścia z tej sytuacji przez zajmowanie

się łupiestwem poza granicami, w nadziei zdobycia bogactw, które umożliwiłyby im stworzenie własnego miejsca w swoich społecznościach. Wstępne napady łupieskie były organizowane dla zdobyczy, które zabierano do Skandynawii, jednak wcześniej zaczęto uznawać, że pozostawanie w niektórych łupionych krajach było bardziej atrakcyjne. Tam, gdzie migrujący Skandynawowie stanowili większość, jak to miało miejsce na wyspach atlantyckich, doszło do przeniesienia kultury ze Skandynawii i do zachowania jej w stanie niezmiennym przez bardzo długi okres, w wypadku Islandii aż do chwili obecnej (Jones 1968; Byock 2001). Z jednym wyjątkiem – Normandii (patrz dalej) – nie dochodzi do kolonizacji w krajach Europy Zachodniej, natomiast na tereny Europy Wschodniej migrują liczne grupy skandynawskie, głównie szwedzkie, zachowujące swoją tożsamość do początków XI wieku (Duczko 2004).

Za początek klasycznej epoki wikingów uważa się koniec VIII wieku, kiedy Norwegowie zaczynają atakować i plądrować klasztory brytyjskie i iryjskie, jednocześnie odkrywając wyspy na Atlantyku i rozpoczynając ich zasiedlanie. Podobną działalność podjęli Duńczycy, systematycznie najeżdżając wybrzeże frankijskie, aby z czasem zmienić kierunek i skoncentrować się na napadach na Anglię. Wczesne ataki wikińskie były przeprowadzane przez małe grupy napastników, ale ich spektakularne sukcesy spowodowały zaangażowanie się coraz większej liczby młodych mężczyzn. Grabież była podstawowym motorem ich działalności, którą powinno się definiować jako formę działalności gospodarczej: nabyte siłą towary częściowo zatrzymywano do własnego użytku, częściowo sprzedawano. Dla niektórych grup handel stał się, obok grabieży, podstawowym zajęciem. Jest to szczególnie dobrze widoczne w Europie Wschodniej, gdzie Szwedzi tworzyli organizacje polityczne, które narzucały ludności miejscowej trybuty, dostarczane w różnego rodzaju towarach sprzedawanych potem przez sieć handlowych kontaktów z kalifatem bagdadzkim i Bizancjum. Sukces tej formy działalności stał się przyczyną wschodniej migracji Szwedów, która w X wieku osiągnęła swoje apogeum.

Z biegiem czasu najazdy Skandynawów przestały mieć charakter ograniczony, zaczęli brać w nich udział królowie i wodzowie, tworzone całe armie, które używano nie tylko w celach rabunkowych, ale coraz częściej dla utrzymania ziemi do kolonizacji. Osadzanie się na stałe najeźdźców doprowadziło do powstawania społeczności skandynawskich wśród etnicznie im obcego substratu. Na Zachodzie większość populacji była germańska, językowo, a częściowo także kulturowo bliska najeźdźcom. Wyjątek stanowiła ludność celtycka, z zupełnie obcym językiem. Na Wschodzie Szwedzi wnikali w mozaikę kultur i języków, osiadając przede wszystkim wśród ludności ugrofińskiej, dopiero później słowiańskiej, pozostawali też w stałych kontaktach z populacjami bałtyckimi, tureckimi, irańskimi, arabskimi i greckimi. Zasadniczą różnicą między częściami kontynentu była na Zachodzie obecność kró-

leństw z jedną religią — chrześcijaństwem, i Wschodem, gdzie dominowały plemienne organizacje z religiami przyrody, a wielkie religie, jak islam, judaizm i chrześcijaństwo, były religiami mniejszości.

4.2. Wschód Europy

Wyprawy Skandynawów, pomimo ich siłowego charakteru, zawsze były kontaktami kulturowymi. Podstawowy aspekt gwałtu nie stanowił tu czynnika ograniczającego. Za przykład może posłużyć jedna z form plądrowania, mianowicie nakładanie trybutów. Efektywność tego rodzaju działania wymagała od poborców szczegółowego rozpoznania społeczności, którą planowali wykorzystywać: musieli wiedzieć, z kim należało rozmawiać w celu przedstawienia żądań, jakiego rodzaju nacisku trzeba było użyć, co można było wymuszać. Nabycie tego rodzaju wiedzy prowadziło do podejmowania bliskich kontaktów z ofiarami, i tym samym inicjowania obustronnej komunikacji. Przy długotrwałych kontaktach poborcy trybutów zaczęli angażować się w sprawy trybutariuszy, i kiedy element siłowy, dotychczas podstawowy, zanikał, a stosunki stawały się bardziej pokojowe, prowadziło to do podjęcia współpracy już na innych zasadach. Na tym etapie proces akulturacji nabierał większego znaczenia i prowadził do głębszych przemian. Proces tego rodzaju jest szczególnie klarownie widoczny w historii szwedzkiej dynastii książęcej Rurykowiczów, która osiadła na środkowym Podnieprzu i wymuszała trybuty od lokalnych plemion słowiańskich. Przez trzy generacje jądro rodziny książęcej składało się tylko ze Skandynawów, posługujących się rodzimym językiem i podtrzymujących własną kulturę; od połowy X wieku można zauważyć postępujący proces sławizacji władczej rodziny, w której jeszcze w następnym wieku zachowała się świadomość skandynawskiego pochodzenia. Odmienny obraz jest widoczny na południe od jeziora Ładoga, na terenach zamieszkałych przez Ugrofinów. Osiedlający tu Szwedzi przybywali z rodzinami i szybko wchodzili w bliskie związki z miejscową ludnością. Bliskość ta jest widoczna w akceptacji tak ważnych miejscowych wytworów jak ozdoby, co manifestowało się w zastosowaniu tych przedmiotów o dużym znaczeniu semantycznym w skandynawskim obrządku pogrzebowym. Szybkość zachodzącego tu procesu akulturacji można wytłumaczyć długotrwałością kontaktów szwedzko-fińskich, ułatwiających w sytuacji kolonizacji szybką adaptację do miejscowej kultury. Odrębną sytuację można zaobserwować na obszarach nadwołżańskich, gdzie doszło do znacznej kolonizacji szwedzkiej, która zajmowała tereny albo puste, albo z małą ilością ludności miejscowej. Przez dłuższy czas cmentarze osadników miały charakter ekskluzywny — wyłącznie nordycki, a dopiero w końcu X wieku zaczęły pojawiać się na nich groby ludzi miejscowych, najpierw Ugrofinów, potem Słowian, wskazując na osłabianie się tożsamości skandynawskiej i postępujące włączanie się Szwedów do miejscowych społeczności.

Szczególny przypadek reprezentuje tzw. chaganat Rusów. Była to polityczna organizacja Szwedów osiadłych pod koniec VIII wieku nad rzeką Wołchow, między jeziorami Ładoga i Ilmen, gdzie stworzyli oni strukturę polityczną powielającą wzory regionalnej potęgi — Imperium Chazarów. O naśladowaniu chazarskiej struktury władzy wiemy tylko ze źródeł pisanych, w materiale archeologicznym wczesnych Rusów nie ma żadnych materialnych śladów świadczących o istnieniu takich wpływów. Rusowie żyli w Europie Wschodniej i przejście wzoru chazarskiego miało za cel ułatwienie ich działalności przez naśladowanie prestiżowego władztwa. Ich tożsamość skandynawska była efektywnie podtrzymywana, co można zauważyć w ich własnym oświadczeniu: Rusowie, pytani przez cesarza Ludwika Pobożnego, kim są, odpowiedzieli, że Szwedami. Jak to wyglądało ponad sto lat później, możemy stwierdzić na przykładzie Rusów żyjących w Czernihowie, na północ od Kijowa. W połowie X wieku istniało tu i w najbliższych okolicach skandynawskie osadnictwo, z własną dynastią władczą. Źródła pisane wspominają o obecności silnych skandynawskich wodzów, co archeologia potwierdziła bogatymi znaleziskami. W materiale wykopaliskowym znajdują się przedmioty znacznie rozszerzające naszą wiedzę o nordyckiej tożsamości żyjących tu ludzi, a także pokazując obecność silnych wpływów chazarskich — ich mitologii królewskiej i tradycji wojowniczych — na elity skandynawskie. Mamy tu przykład akceptacji kultury pochodzącej nie od Słowian, wśród których Skandynawowie żyli, ale od odległych Chazarów, z którymi byli w związkach handlowych. W dłuższej perspektywie zwyciężył jednak dominujący substrat słowiański, podobnie jak to było w przypadku Rurykowiczów w Kijowie, i nastąpiła całkowita asymilacja grup skandynawskich. Wpływy języka staronordyckiego na słowiański są bardzo ograniczone, to samo można stwierdzić o kulturze materialnej, w której przetrwało jedynie niewiele typów ozdób kobiecych, zachowanych przez kilka stuleci, głównie w kulturze wiejskiej.

4.3. Zachód Europy

Sytuacja na Zachodzie różniła się od tej, z którą Skandynawowie spotkali się na wschodzie kontynentu. Wikingowie napadali, z wyjątkiem obszarów celtyckich, na tereny anglosaksońskie, językowo im bliskie. Inną, bardzo ważną różnicą był fakt istnienia tam królestw z chrześcijaństwem jako panującą religią, będących dobrze zorganizowanymi państwami o znacznym dobrobycie, z rozwiniętą produkcją srebrnej monety. Napastnicy, często pod dowództwem królów, prowadzili rozmowy dotyczące wypłacania trybutów z władcami angielskimi, którzy byli w stanie szybko zebrać ustalone sumy, ale i wobec coraz częściej przedstawianych żądań przekazania ziem pod kolonizację negocjowali i stawiali warunki, przede wszystkim dotyczące przyjęcia chrześcijaństwa, aby tym samym zachowywać kontrolę nad sytuacją.

4.3.1. Wyspy Brytyjskie

W drugiej połowie IX wieku w Anglii pojawiają się fale najeźdźców z Danii. Pierwsza z nich, między 850 a 878 rokiem, kończy się z chwilą, kiedy Duńczycy opanowują Wschodnią Anglię, Northumbrię i większą część Mercji – to początek przekształcania tych terenów w kraj skandynawski, później nazwany Danelaw – „kraj prawa duńskiego”. Do dopełnienia osadnictwa na tych terenach dochodzi w latach 90. tego wieku, kiedy, po nieudanej próbie zdobycia Wessexu, przybywa wielka armia duńska, z całymi rodzinami i osiada w Danelaw. Tu tworzą się społeczności bardzo w swoim charakterze skandynawskie, nawet te, które decydują się na przyjęcie chrześcijaństwa. Skandynawski charakter zostaje zachowany na długo, nawet po ponownym poddaniu terenów Danelaw pod polityczną władzę królów angielskich, do czego dochodzi w pierwszej połowie X wieku. Wkład Duńczyków w dziedzictwo angielskie jest bardzo duży (Loyn 1994: 77 n.). W języku angielskim rozpoznano trzy tysiące słów pochodzących ze staronordyckiego (Old Norse), w większości dotyczących nazw i czynności codziennych, ale i specjalnych, związanych z administracją i podziałami terytorialnymi. Do dziś istnieją, a jest ich ponad 1500, duńskie nazwy miejscowości, a także nadal używane są imiona osobiste. Wpływy skandynawskie dają się rozpoznać w sztuce, głównie rzeźbie, aż do XIII wieku.

Procesy akulturacji na Wyspach Brytyjskich związane z kolonizacją skandynawską okresu Wikingów były skomplikowane i miały różną intensywność i trwałość, w zależności od zajmowanego terytorium. W odróżnieniu od kolonizacji szwedzkich w Europie Wschodniej, duńska i norweska kolonizacja była trwalsza i pozostawiła po sobie o wiele istotniejsze ślady.

4.3.2 Normandia

Szczególnie interesujący przykład akulturacji prezentuje przypadek Normandii (Zientara 1985: 148 n.). W północno-zachodniej frankijskiej Neustrii osiadają w końcu IX wieku wikingowie, którym to miejsce dawało dostęp do interioru Francji przez deltę Sekwany. Z najazdami skandynawskich osadników Frankowie nie dawali sobie rady i król Karol Prostak w 911 roku zdecydował się dać wybrzeże w lenno jednemu z ambitniejszych wodzów wikińskich Rollonowi. Wódz ten stworzył silne księstwo, którego duńscy i norwescy mieszkańcy względnie szybko zaczęli się romanizować, na skutek masowego osadnictwa frankijskiego oraz brania frankijskich żon. Pomimo zachowywania świadomości swojej skandynawskiej przeszłości i podtrzymywania kontaktów z pobratymcami w Anglii, w XI wieku Normanowie w Normandii, jak w końcu nazywano Neustrię, byli już Frankami (Webber 2005).

BIBLIOGRAFIA

- Barnett H.G., Broom L., Siegel B.J., Vogt E.Z., Watson J.B.
1954 *Acculturation. An exploratory formulation*, „American Anthropology” 56, s. 973-1002.
- Berkson I.B.
1920 *Theories of acculturation: A Critical study*, New York (nowe wydanie 1969).
- Berry J.W.
1980 *Conceptual approaches to acculturation*, w: *Acculturation: Advances in Theory. Measurements and applied research*, w: K.M. Chun, P.B. Organista, Q.G. Murin (red.), Washington DC, s. 17-37.
- Burmeister S.
2000 *Archaeology and Migration. Approaches to an Archaeological proof of Migration*, „Current Anthropology” 41/4, s. 539-567.
- Byock J.L.
2001 *Viking Age Iceland*, London.
- Duczko W.
2004 *Viking Rus. Studies on the Presence of Scandinavians in Eastern Europe*, Leidem-Boston (polskie wydanie *Ruś Wikingów*, 2006).
- Gotter U.
2000 „*Akkulturation*” als Methodenproblem der historischen Wissenschaften, w: *wir/ihr/sie: Identität und Alterität in Theorie und Methode*, W. Essbach (red.), Würzburg, s. 373-406.
- Hadley D., Richards J. (red.)
2000 *Cultures in Conflicts: Scandinavian Settlement in England in the Ninth and Tenth centuries*, Turnhout.
- Hägermann D., Haubrichs W., Jarnut J. (red.)
2004 *Akkulturation*, Berlin.
- Härke H.
2003 *Population replacement or acculturation? An Archaeological perspective on population and migration in post-Roman Britain*, w: *The Celtic Englishes III*, Winter, Heidelberg, s. 13-28.
- Jones G.
1968 *A History of the Vikings*, London.
- Kristensen A.K.G.
1975 *Danelaw institutions and Danish society in the Viking Age*, „Mediaeval Scandinavia” 8, s. 33-42.
- Loyn H.
1994 *The Vikings in Britain*, Oxford.
- Posern-Zieliński A.
1993 *Etnologiczna interpretacja procesów akulturacji*, „Folia Praehistorica Posnaniensia” 5, Poznań, s. 37-53.
- Rudmin F.W.
2003 *Catalogue of acculturation constructs: Descriptions of 126 taxonomies, 1918-2003*, „Online readings in Psychology and Culture”.
- Webber N.
2005 *The Evolution of Norman Identity, 911-1154*, Woodbridge.
- Zientara B.
1985 *Świt narodów europejskich, Powstawanie świadomości narodowej na obszarze Europy pokarolińskiej*, Warszawa.